akmenų ir geltonos spalvos plytų duženų, rištų pilkšvu kalkių skiediniu. Pamato apačia pasiekta 0,8 m gylyje. Toliau šurfo P ir V sienelėse 40–90 cm gylyje sekė nevertingas gruntas su šiukšlėmis ir griuvenomis. Įžemis – geltonas smėlis, pasiektas 1,1–1,2 m gylyje, iškart po supiltiniu XX a. sluoksniu.

Šurfas 3 tirtas Šermukšnių g. 4A vidinio kiemo centrinėje dalyje, į V nuo šurfo 2. Pašalinus asfaltą ir skaldą atidengtas už R ir V pjūvių besitęsiantis 0,7–1,1 m pločio mūro fragmentas ir P dalyje esantis netašytų 30x28 cm, 15x10 cm dydžio akmenų grindinys. Po juo tirtas 1 m storio supiltinis pilkas gruntas su pavieniais XIX–XX a. radiniais, iš kurių inventorinta glazūruotų ir neglazūruotų plokštinių koklių ir vienas frizinio koklio fragmentas. Po šiuo sluoksniu 1 m gylyje atidengtos buvusio pastato grindys (2 pav.). Šurfo PR dalyje 55 cm gylyje atidengti iš plytų sumūryti laiptai (3 pav.). Š siena, grindys ir laiptai sumūryti iš rausvų ir geltonų 24–26x11–12,5x5 cm dydžio plytų, rištų kalkių skiediniu. Šurfo P sienelėje 60 cm gylyje atkastas dar vienos sienos (laiptinės) liekanos, sumūrytos iš rausvų ?x15–17x8 cm dydžio plytų, rištų molio skiediniu. Aptikti mūrai preliminariai datuojami XVIII–XIX a. Įžemis nepasiektas.

The Cemetery beside the Church of St Philip and St Jacob in Vilnius

In 2020, a field evaluation (3 2x2 m test pits totalling 12 m^2) was conducted in the inner courtyard at Šermukšnių St. 4A in Vilnius. Burials preliminarily dated to the 16th–17th centuries were discovered at a depth of 0.9–1.15 m in test pit 1 (in the W part of the courtyard). The discovered burials should be connected with the cemetery that operated beside the Church of St Philip and St Jacob during the 16th–17th centuries. Fragments of 18th–19th-century building remains were found immediately under the surface paving in test pits 2 and 3 (in the central part of the courtyard) (Figs. 1–3). Sterile soil – yellow sand was recorded at a depth of 0.7 m in test pit 1 and 1.1–1.2 m in test pit 2.

Karolis Duderis

Senoji Krekenavos bažnyčia

2020 m. Krekenavos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios statinių komplekso (UK 32375) teritorijoje, (Panevėžio r.) Bažnyčios g. 13 sklype vykdytų žemės judinimo darbų vietose žvalgytas 617 m^2 plotas. Anksčiau archeologiniai tyrimai bažnyčios šventoriuje vykdyti 2012 (A. Žilinskaitė) (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 666) ir 2013 m. (M. Vitkūnas) (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 503). Tyrimų metu fiksuoti XVII–XVIII bei XIX–XX a. kultūrinio sluoksnio horizontai, su šiems laikmečiais būdingais negausiais radiniais. 2016 m. vykdytų tyrimų metu šurfe 3 dalinai atidengtas žmogaus kapas, žvalgant fiksuota paskirų žmonių kaulų iš suardytų kapų (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 220–222). 2018 m. vykdytų tyrimų metu, technologinių prieduobių vietose fiksuoti iki 55 cm storio supiltinio grunto sluoksniai (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 326–307).

2020 m. dabartinės bažnyčios ŠR pusėje po betonine tako danga su supiltiniu smulkintų raudonos spalvos plytų, cementinio skiedinio trupinių sluoksniu (maišytu su rudu gruntu) 50–60 cm gylyje atidengtas iki XX a. I pusės stovėjusios senosios bažnyčios pamatų fragmentas (1 pav.). Atidengtas fragmentas Š–P kryptimis buvo 3,5 m ilgio, o plotis R–V kryptimis buvo 13,7 m. Ties ploto ŠR kampu atidengtas „L“ formos pamato fragmentas, Š–P kryptimis 1,5 m, o R–V kryptimis 1,7 m ilgio. Ties ploto V kraštine fiksuotas 3,5 m ilgio Š–P

1 pav. Tyrimų metu atidengtas senosios bažnyčios pamato fragmentas. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. A fragment of the old church's foundation exposed during the investigation.

2 pav. XX a. pradžios bažnyčios vaizdas iš ŠR (https://piligrimukelias.lt/index.php?id=262)

Fig. 2. An early 20th-century photo of the church, as seen from the NE

kryptimis pamato viršus, prie kurio Š krašto buvo prijungtas „L" formos pamato fragmentas. Pamatas formuotas iš lauko riedulių ir apskaldytų akmenų, kurie buvo nuo 20x20 cm iki 40x30 cm dydžio, pamatų fragmentas vidutiniškai apie 50–60 cm pločio. Akmenys tarpusavyje rišti kalkiniu skiediniu su degėsiais, smėlio priemaiša ir stambios frakcijos mineralinėmis priemaišomis. Tako iškasos P pusėje fiksuoti buvusių kolonų dviejų padų fragmentai. Pirmasis atidengtas 2,3 m atstumu nuo iškasos R sienutės. Jis apie 60 cm pločio R–V kryptimis, mūrytas iš raudonos spalvos plytų, rištų kalkiniu skiediniu. Plytų dydis siekė 30x15x6 cm. Antrosios kolonos pado fragmentas buvo atidengtas 8,3 m atstumu nuo tako atodangos R sienutės. Raudonų plytų mūras buvo analogiškas pirmosios kolonos pado mūrui.

Iš istorinių duomenų žinoma, jog XVIII a. I pusėje sudegus bažnyčiai, 1736 m. arkidiakonas Antanas Valavičius organizavo naujosios bažnyčios statybą. Naujasis pastatas su dviem bokšteliais statytas „skubiai, nekruopščiai, ant žemų mūro pamatų". 1803 m. vykdyti papildomi tvarkymo darbai – pakeisti sienojai. 1811 m.

sudegė altarija, kuri vėliau nebeatstatinėta (Steponavičius V., Ką mena Krekenavos bažnyčios šventorius?, *XXI amžius*, 2005 02 09, nr. 11 (1312), p. 1). 1823 m. (kitais duomenimis, 1822 m.) bažnyčia remontuota, iš esmės ji perstatyta naujai suformuojant mūrinius pamatus (Kviklys B., *Lietuvos bažnyčios*, Chicago, 1984, t. 4; Panevėžio vyskupija, p. 518–523). XX a. pradžios nuotraukoje (2 pav.) matome, jog pastačius naująją bažnyčią jos ŠR pusėje vis dar stovėjo senoji. Remiantis architektūriniais tyrimais, atidengti lauko riedulių pamatai ir dviejų vidinių kolonų padai yra medinės Krekenavos bažnyčios, statytos XVIII a. I pusėje ir iš pagrindų rekonstruotos 1822 m., Š dalies liekanos.

Tyrimų metu atidengtas senosios bažnyčios pamatų fragmentas neardytas, jis užpiltas žvyru ir paliktas ateities kartoms.

The Old Church of Krekenava

In 2020, a field survey was conducted in 617 m^2 on the plot at Bažnyčios St. 13 on the grounds of the building complex of the Krekenava Church of the Assumption (Panevėžys District, Central Lithuania).

At the NE corner of the current church, a 13.7x3.5 m fragment of the foundation of the old Krekenava church was unearthed at a depth of 50–60 cm (Fig. 1). Based on the architectural investigation and historical data (Fig. 2) the church was built in the first half of the 17th century and substantially reconstructed in 1822. The 50–60 cm wide foundation was created using natural and worked stone bound with lime mortar containing small pieces of charcoal, sand, and large grained mineral aggregate. The excavation on the S side of the path revealed two fragments of former column bases, which had been created using red bricks bound with lime mortar.

Vilius Memgaudis

Buvusios Biržų evangelikų liuteronų bažnyčios vietos tyrimai

Biržų evangelikų liuteronų bažnyčia pirmą kartą paminėta 1611 m. 1625 m. ją sudegino švedai. 1636 m. bažnyčia atstatyta senoje vietoje miesto centre. Ji dar kelis kartus nukentėjo nuo gaisrų, vienas jų įvyko 1667 m. 1704 m. per miesto apgulimą švedai bažnyčią sudegino. Nauja medinė bažnyčia pastatyta 1710 m. Tačiau 1741 m. lenkų kareiviai vėl sudegino bažnyčią, o katalikų vyskupas ją atstatyti uždraudė. Suremontuota medinė bažnyčia greitai vėl apgriuvo, parapijos darbas buvo suvaržytas, o pamaldos vyko klebonijoje. 1853 m. pastatyta nauja mūrinė bažnyčia. Per II Pasaulinį karą (1944 m.) bažnyčia apgriauta, nuniokota gaisro. Bokštas ir sienos išliko sveikos, todėl vietos liuteronai išreiškė norą ją atstatyti. Tačiau tuometinė miesto valdžia bažnyčios atstatyti neleido. 1961 m. kovo 29 d. bažnyčia buvo nugriauta iki pamatų.

2019 m. K. Duderis atliko tyrimus didelėje dalyje Biržų miesto. J. Janonio aikštės vietoje (perkasose 10–11) 70–90 cm gylyje atidengti 1853 m. pastatytos, 1961 m. nugriautos evangelikų liuteronų bažnyčios ŠR ir PV pamatų kampai. Po pamatais 1,1–1,6 m gylyje fiksuoti XVII a. – XIX a. II puse datuojami kapai. Šurfuose 7, 9, 11 J. Janonio aikštės R pusėje 30–80 cm gylyje fiksuotas buvusios Rinkos aikštės grindinio fragmentas, datuojamas XIX a. II puse – XX a. I puse. Šurfe 12, 1,4 m gylyje rastas akmeninio pamato fragmentas, priskirtinas XIX a. II pusei – XX a. I pusei. Šurfuose 8, 10, 1–1,4 m gylyje pasiektas apie 60 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontas (XVII–